

Simó de Montfort. Diner inèdit de Besiers

JORDI VALL-LLOSERA I TARRÉS

Seguint articles precedents en relació amb la moneda occitana: Crusafont (1987-1988),¹ on se'ns donava a conèixer un diner del comte Simó de Montfort emès a Carcassona, i Vall-llosera (2006),² que feia referència a l'aparició de dos nous òbols desconeguts, un de Pere Ramon de Carcassona i un altre de Ramon Roger Trencavel de Besiers, l'article que presentem està estretament lligat als dos precedents, ja que hi presentem un diner de Simó de Montfort en aquest cas encunyat a Besiers.

BREU BIOGRAFIA DE SIMÓ DE MONTFORT

Per entendre el perquè d'aquesta emissió és indispensable fer quatre pinzellades de la figura del nostre protagonista, Simó de Montfort, i del context històric en què ens trobem.

A la França del s. XII regnava Felip II August (1165-1223) en un estat feudal i amb un important vincle amb l'Església i el seu enorme poder. Al sud, la situació dels comtats era prou diferent, i si bé la relació dels comtes provençals estava lligada al rei per vincle feudal, la preocupació de l'Església anava creixent a causa d'una manca de recursos econòmics i d'una desafecció religiosa que no podia combatre sense diners. Alhora, hi havia uns altres interessos prou importants, com ara la riquesa que provenia de les mines de plata, que anava acreixent de poder, principalment, al comte de Tolosa.

1. M. CRUSAFONT I SABATER, «Simó de Montfort i la moneda de Carcassona». *Acta Numismàtica*, núm. 17-18 (Barcelona, SCEN, IEC, 1987-1988). L'autor, a banda de donar a conèixer un òbol inèdit de Simó de Montfort, presenta una ordenació i una catalogació raonades del numari carcassonès.

2. J. VALL-LLOSERA I TARRÉS, «Dos òbols occitans inèdits». *Acta Numismàtica*, núm. 36 (Barcelona, SCEN, IEC, 2006).

Així, doncs, ens trobem amb una Església amb problemes econòmics i religiosos i un rei preocupat per una noblesa que guanyava poder i que feia perillar el seu benestar. Ja hi havia les raons per iniciar un conflicte, i quina millor la de culpar el comte tolosà de protegir heretges a les seves terres, els càtars, i alhora desposseir-lo dels seus béns. Només calia buscar el cap que portés a terme aquesta tasca.

Simó de Montfort, fill d'un noble baró proper al rei, fou educat sembla ser que per l'abat cistercenc Guy de Vaux de Cernay, almenys durant la seva infància. A banda cal afegir que dins la seva genealogia parental hi tenim, la reina Bertrade, per la qual es va construir el prestigiós priorat reial de l'Alta Bruyère i en el qual el mateix Simó diposità un fragment de fusta de la Santa Creu, portat per ell de Palestina. Tenim, doncs, un home extraordinàriament creient en la fe catòlica i alhora fidel al rei. Era el personatge ideal per dur a terme aquesta meditada missió.

Pel que fa a la persecució dels càtars, assetjà diverses ciutats, entre les quals Besiers i Carcassona foren les més importants, i es feu amb el poder dels dos vescomtats. Així, Besiers va caure al final del mes de juliol del 1209, tota la població va ser assassinada i la ciutat va ser cremada. Carcassona, amb el precedent de Besiers i la negociació del rei Pere I de Catalunya, es rendí i els seus habitants marxaren de la ciutat perdent tots els seus béns.

Com es pot veure, la figura de Simó de Montfort està estretament lligada en la relació històrica entre Catalunya i la Provença de principi del s. XIII, fins al punt que en una de les batalles entre el noble francès i el nostre rei català Pere I, aquell derrotà a aquest a la batalla de Muret, el 12 de setembre de 1213, i el rei Pere, a més, hi trobà la seva mort.

Finalment, en un altre setge contra la ciutat de Tolosa, li vení la mort en caure-li una pedra i esclafar-li el cap, el 25 de juny de 1218.

EMISSIONS MONETÀRIES

Les dades històriques que he pogut trobar sobre les emissions monetàries són més aviat escasses i, principalment, es basaran en un estudi de Jacques Labrot.³

L'autor hi comenta la possibilitat d'haver emès moneda en els diferents tallers monetaris de la zona: «1- Béziers et Carcassonne, 2- Figeac, 3- Viviers, 4- Beaucaire, 5- Toulouse i 6- Agen».

Bàsicament, em centraré a comentar les novetats monetàries que han aparegut «darrerament», Tolosa i Carcassona, i les opinions de l'autor de l'esmentat article.

3. Jacques LABROT, «Simon de Montfort a-t-il frappé monnaie?», *Bulletin de la Société Française de Numismatique*, núm. 5 (maig 2004). L'autor de l'article, basant-se en la documentació i en els comentaris d'altres autors anteriors, dóna una opinió de les possibles emissions que es podrien haver dut a terme. A banda d'això, en el citat article en pot trobar una valuosa bibliografia.

El 1216, un cop la ciutat de Tolosa caigué en mans de Simó de Montfort, segons comenta J. Labrot d'una cançó originària de les cròniques de Guillaume de Puylaurens (1203-1275), el bisbe tolosà Foulque de Marseille suggerí a Simó de Montfort d'imposar un tribut als burgesos de la ciutat de 30.000 marcs de plata. Segons un altre autor, Dom Vaissète, arran d'un document de l'obra de Jean Boizard, que foren 3.000 marcs de plata. La diferència, com veiem, és notable, però en ambdós casos la iniciativa anava encaminada a arruïnar i impedir qualsevol tipus de revolta. També és cert que aquesta quantitat permetia poder fer encunyar una emissió de moneda al seu nom.

Algunes publicacions⁴ donen fe de l'existència d'una moneda encunyada per Simó de Montfort a la ciutat de Tolosa, mentre que d'altres⁵ ho posen en dubte al·legant que són obra d'un falsari de principi del s. XX. En no tenir més informació que la que he pogut consultar, em limitaré a donar-ne la descripció sense entrar a debatre la seva autenticitat.

Descripció:

Òbol. Desconeixem les dades mètriques, no hem pogut constatar-les en cap publicació.

Anv. SIMON COMES. Creu patada.

Rev. + TOLOSA CIVI.

La ciutat de Carcassona cau en mans de Simó de Montfort l'agost del 1209 sense a penes resistència i després de les negociacions del rei català Pere I, vist el precedent de la massacre que s'havia produït poques setmanes abans a Besiers.

J. Labrot, en el seu article, fa un incís sobre la probabilitat d'una emissió al seu nom a Carcassona (i alhora també a Besiers), ja que en ser proclamat vescomte el 1209, hereta els tallers monetaris i la possibilitat d'encunyacions és tècnicament possible, però aclareix que no es devia fer en un primer moment a causa de la situació econòmica desastrosa, els fets produïts i l'assassinat del vescomte Ramon Roger Trencavel (1194-1209); així una emissió imminent al seu nom es veuria com una provocació. El moment més probable seria arran de la victòria a Muret el 1213 enfront del rei català Pere I i del comte de Tolosa Ramon VI.

Pel que fa a l'emissió monetària coneguda de Carcassona, cal fer esment de l'article de M. Crusafont a A.N. 17-18 (vegeu nota 1) on surt publicat per primer cop l'òbol carcassonès de Simó de Montfort.

Descripció:

4. Jean DE MEY, *Les monnaies du Languedoc et du Roussillon*, Wemmel, 1989. Fan referència al mateix òbol publicat a R. N. 1936.

5. M. Dhénin. *Revue Numismatique*. 1936. p. 317-326. D'una comunicació de Mme. Joussemet.

Òbol. Billó.

a/ SIMO COMES (S ajagudes, ME nexades). Creu interior patada. Creixent al primer espai i punt al quart.

r/ CARCASON'. S barrada.

Pes: 0,45 g Ø: 14 mm

Ambdues emissions es devien més a una prova de poder, de reafirmar-se en uns drets posseïts, que a una urgència monetària en els vescomtats, ja que el circulant de l'època era principalment el diner morlà i el melgorès, en plena expansió, que abastaven les necessitats dels seus habitants.

DINER INÈDIT DE SIMÓ DE MONTFORT. BESIERS

Besiers fou la primera de les ciutats importants a caure, el 22 de juliol de 1209, abans que Carcassona, que ho féu a l'agost. Després d'un ferotge setge, el noble francès entrà a Besiers assassinant a tota la població i cremant la ciutat. Els relats de l'època narren una autèntica massacre on no hi va haver supervivents: indiferentment, fossin càtars o catòlics.

J. Labrot fa una valoració de la probabilitat d'emissions a Besiers, conjuntament amb Carcassona, i dóna els mateixos arguments i supòsits que abans he comentat.

Descripció de la nova descoberta numismàtica:

Diner. Billó.

a/ + : SIMON COMES: el que sembla ser un estendard, desplaçat lleugerament cap a l'esquerra, que talla la llegenda per baix. La banderola està formada per 3 triangles equilaterals.

r/ + · BITERRI CIVI. Creu interior cantonada de flor (lliris).

Pes: 1 g Ø: 18 mm

La troballa d'aquesta peça es pot considerar extraordinària tant pel que fa a la numismàtica com per la seva categoria de document històric. Intentarem donar-ne els motius d'una manera sintètica.

Primer, cal garantir la seva autenticitat sense cap mena de dubte, arran d'una troballa fortuïta pels voltants de Besiers.

Tant l'atribució a la ciutat, Besiers - BITERRI CIVI, com al comte, Simó de Montfort, SIMON COMES, són prou clares en la lectura de les seves llegendes, al qual se li ha d'atribuir per no haver-hi cap altre comte amb aquest nom. El nom de la ciutat en els amonedaments inicials comtals figura en la llegenda BITERRI/S (Bernat Ató I, 1083-1130; Roger I, 1130-1150) passant i/o alternant a BITERRI/S

SIMÓ de MONTFORT

TOLOSA

CARCASSONA

amp.

BESIERS

amp.

(Roger I, 1130-1150; Bernat Ató II, 1150; Ramon Trencavel, 1150-1157; Roger II, 1157-1190, i Ramon Roger Trencavel, 1194-1209) i torna a la forma inicial de la doble R a BITERRI (Ramon Roger Trencavel, 1194-1209), la mateixa forma en el diner de Simó com en el seu predecessor.

Un altre element important és la seva tipologia, totalment innovadora dins la sèrie; per primer cop s'introdueix l'estampa d'un estendard en una cara i la creu cantonada de lliris a l'altra, després d'una continuada i poc variada seriació de creus interiors amb algun element diferenciador i lletres al camp. Una hipòtesi podria ser la flor de lliri com a element de la fidelitat al rei Felip August, i l'estendard com a ensenya militar de la seva enorme fe i de lluita contra els heretges.

El valor d'un diner és una altra important raó numismàtica, ja que fins ara només se'n coneixien en el valor del seu divisor, l'òbol, un testimoni que podria fer pensar que tant a Carcassona com a Besiers (deixant de banda Tolosa pel dubte de la seva autenticitat) podrien haver encunyat diners i òbols. El que sí es desprèn és que ambdues emissions foren més simbòliques que necessàries. Com he comentat anteriorment, l'àmplia circulació del diner morlà i del melgorès, així com la creixent expansió del diner tolosà, feia que les emissions de Carcassona i de Besiers, d'una manera general, fossin realitzades en quantitats més aviat minses.

Històricament, també té punts d'un enorme interès; no en va és una valuosa prova de l'autoritat del noble francès a les seves possessions al vescomtat de Besiers. Al mateix temps, el fet que Besiers fos la primera ciutat important a caure, un mes abans que Carcassona, podria fer pensar que també fos la primera d'haver fet una encunyació a nom de Simó de Montfort. Alhora, com en el cas de Carcassona, allarga la seva sèrie numismàtica nou anys més, fins al 1218. L'última sèrie numismàtica era l'emissió de Ramon Roger Trencavel.